

სექცია 3. პროფესიული ეკონომიკის განვითარების სამართლებრივი, პოლიტიკური და ფილოსოფიური ასპექტები

უწყვეტი განათლება - კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნებისა და მისი განვითარების საუკეთესო პირობა

რევაზ შენგელია
ემდ, სტუ პროფესორი

ჟუჟუნა წიკლაური-შენგელია
ემდ, სტუ პროფესორი

ნათია შენგელია
ეად, სტუ ასოცირებული პროფესორი
ლუბლინის ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის
მონვეული პროფესორი

„ცოდნა ანთებულ სანთელსა ჰგავს: ერთს სანთელზედ რომ ათასს სხვა სანთელს მოუკიდო, სანთელს იმით არც ალი დააკლდება, არც სინათლე, არც სიცხოველე. პირიქით, იმატებს კიდევც, რადგანაც ერთის მაგიერ ათასი სხვა სანთელი იმასთან ერთად დაიწყებს ლაპლაპს.“

ილია ჭავჭავაძე

რეზიუმე

თანამედროვე სწრაფცვალებად კონკურენტულ სამყაროში იმარჯვებს ის ეროვნული ეკონომიკა, რომლებშიც ადამიანისეული კაპიტალი ყველაზე ეფექტურად ყალიბდება და პრიორიტეტულადაა მიჩნეული. თანაც ამ დროს ყველაზე არსებითია ის გარემოება, რომ ადამიანების განვითარება მიმდინარეობდეს შეუფერხებლად. ეს გამოწვევა აშკარად შესამჩნევია და მწვავედება მაშინ, როცა სწრაფად, ინტენსიურად მატულობს დემოგრაფიული დაბერების პროცესი [1], რაც გარკვეულწილად განპირობებულია სიცოცხლის გახანგრძლივებითა და სხვ. ფაქტორებით. ასეთ პირობებში განსაკუთრებული როლი ენიჭება უწყვეტი განათლების უზრუნველყოფას ყველა ასაკში მთელი ცხოვრების მანძილზე.

ხარისხიან უწყვეტ განათლებას ქვეყნისათვის, ნებისმიერ დარგისათვის (მ.შ. ეკონომიკის სფეროში), კომპანიისათვის, ყველა ასაკის თითოეული ადამიანისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს კონკურენტუნარიანობის შესანარჩუნებლად და სწრაფი განვითარებისათვის. იგი, ქვეყანაში მდგრადობის და მიკრო და მაკრო დონეზე სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის განვითარების რეალური ძალაა, რამაც, საბოლოოდ, 21-ე საუკუნის ყველაზე მტკიცეული პრობლემა- ათასობით ადამიანის დასაქმება უნდა უზრუნველყოს.

საკვანძო სიტყვები: უწყვეტი განათლება, ინვესტიციები, მეცნიერულ-ტექნიკური ცოდნის განახლება-კვლავნარმოება, ადამიანისეული კაპიტალი, დემოგრაფიული დაბერება.

CONTINUOUS EDUCATION-THE BEST PRECONDITION FOR MAINTAINING COMPETITIVENESS AND ITS DEVELOPMENT

Revaz Shengelia
PhD, GTU, Professor,
Zhuzhuna Tsiklauri-Shengelia
PhD, GTU, Professor
Natia Shengelia
PhD, GTU, Associate Professor,
Lublin University of Technology, Invited Professor

RESUME

During the modern technological revolution, in the fast-changing competitive world, wins that national economy in which the human capital is formed most effectively and is considered as a priority. Moreover, at this time, the most essential thing is that the development of people continues smoothly. This challenge is clearly visible and aggravated when the process of demographic aging increases rapidly, intensively, which is partly due to life extension and other influencing factors. In such circumstances, the special role is assigned to the provision of continuous education at all ages throughout the life.

Key words: continuous education, investments, knowledge renewal-reproduction, human capital, demographic aging;

ძირითადი ტექსტი

თანამედროვე ტექნოლოგიური რევოლუციის დროს, სწრაფცვალებად კონკურენტულ სამყაროში იმარჯვებს ის ეროვნული ეკონომიკა, რომლებშიც ადამიანისეული კაპიტალი ყველაზე ეფექტურად ყალიბდება და პრიორიტეტულადაა მიჩნეული. თანაც ამ დროს ყველაზე არსებითია ის გარემოება, რომ ადამიანების განვითარება მიმდინარეობდეს შეუფერხებლად. ეს გამოწვევა აშკარად შესამჩნევია და მწვავედ მაშინ, როცა სწრაფად, ინტენსიურად მატულობს დემოგრაფიული დაბერების პროცესი [1], რაც გარკვეულწილად განპირობებულია სიცოცხლის გახანგრძლივებითა და სხვ. ფაქტორებით. ასეთ პირობებში განსაკუთრებული როლი ენიჭება უწყვეტი განათლების უზრუნველყოფას ყველა ასაკში მთელი ცხოვრების მანძილზე. ამ მიმართულებით საინტერესოა მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების ტრენდები, ასევე ქვეყნების რეიტინგი გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის მიხედვით. როგორც ადრე, გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსში პირველი ადგილი ისევ შვეიცარიას ეკუთვნის, მე-2 და მე-3 ადგილზეა - აშშ და სინგაპური [2].

ასეთი თანამედროვე ცივილიზაციის გამოწვევების, ციფრული ტრანსფორმაციის, გააფთრებული სუპერკონკურენციის და მოსახლეობის დაბერების პირობებში ერთადერთი გადარჩენის საშუალებაა განვითარების არასტანდარტულ, ინოვაციურ, კრეატიულ გზაზე გადასვლა, ვინაიდან ეკონომიკის სტრუქტურული ცვლილებებისას, თანაც ციფრულ გარემოში მეტად საჭირო გახდება კრეატიული აზროვნება, კრეატიულობა, კოორდინაციის, ურთიერთზემოქმედების უნარები (მაგალითად, ამერიკელი მეცნიერის - მიჩიო კაკუს პროგნოზებით იმისათვის, რომ გახდეს წარმატებული, უნდა გქონდეს ის მახასიათებლები, რომლებიც რობოტებს არ აქვთ: კრეატიულობა, წარმოსახვისა და ინიციატივის გამოჩენის უნარი, ლიდერის თვისებები. საზოგადოება ნელ-ნელა სავაჭრო ეკონომიკიდან ინტელექტუალურ-შემოქმედებით ეკონომიკაზე გადადის. წარმატების მიღწევის გაცილებით დიდი შანსი ექნებათ ქვეყნებს, რომლებსაც შეეძლება, დააბალანსონ სავაჭრო ბაზარი და კოგნიტურ-კრეატიული პოტენციალი. ის ერები, რომლებიც მხოლოდ სოფლის მეურნეობის იმედად არიან, განწირულნი არიან სიღარიბისთვის) [7] და, საბოლოო ანგარიშში, უწყვეტ, მთელი ცხოვრების მანძილზე განათლება. ყოველივე ეს მიუღწეველი იქნება როგორც მთელ მსოფლიოში, ისე საქართველოში მოძველებული სტერეოტიპების დაძლევის, მეცნიერულ-ტექნიკური ცოდნის მუდმივად განახლების და მდგრადი განვითარების გარეშე. ამისათვის კი საჭიროა განათლების დაფინანსების მნიშვნელოვნად ზრდა მშპ-მ მიმართებით. საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებით, 2021 წ. ბიუჯეტით განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის

სამინისტროს დაფინანსებამ შეადგინა - 1 802,6 მლნ ლარი, 2019 წ. 1 644.7 მლნ ლართან შედარებით. სახელმწიფო დანახარჯები განათლებაზე მშპ-სთან მიმართებით 2.8%-დან 3.6%-მდე გაიზარდა 2010-19 წლებში. ამ პოზიტიური დინამიკის მიუხედავად, ეს ინდიკატორი დასავლეთ ევროპის ქვეყნებთან შედარებით დაბალია, სადაც განათლების ხარჯები მშპ-ს 5%-ზე მეტია. მართალია ამ მიმართულებით ზრდა შეინიშნება, მაგრამ ეს არასაკმარისია მდგრადი განვითარების უზრუნველსაყოფად, განსაკუთრებით პროფესიონალურ-ტექნიკური და უმაღლესი განათლების განვითარების მიმართულებით. ვფიქრობთ ამ მიმართულებით სავსებით დროულია საქართველოს მთავრობის განაცხადი 2030 წლისათვის სახელმწიფო დანახარჯებმა განათლებაზე მშპ-სთან მიმართებით 6 %-მდე გაიზარდოს. არადა საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსშიც აღნიშნულია, რომ განათლებაზე დანახარჯები მშპ-ს 6%-მდე გაიზარდება 2022 წლიდან, განათლების სისტემის ხარისხისა და ეფექტურობის გაუმჯობესების მიზნით [3].

თანამედროვე გლობალიზებულ მსოფლიოში ძალიან მნიშვნელოვანია გავაცნობიეროთ ის გარემოება, რომ ვიმყოფებით 21-ე საუკუნეში, რომელიც არის: ახალი ეკონომიკის საუკუნე; ცოდნის საუკუნე; ინფორმაციის საუკუნე. ყოველივე ამის გათვალისწინებით განათლების განვითარების პრობლემა პრიორიტეტულად იქცა, ვინაიდან სწორედ განათლება აუმაღლებს ადამიანისეული კაპიტალის ხარისხს (ადამიანის ცოდნა, პროფესიონალიზმი, მორალი, კულტურა). სახელმწიფოს წარმატება სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საქმეში, კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნება და მისი შემდგომი განვითარება უშუალოდ არის დაკავშირებული მის მიერ უზრუნველყოფილი განათლების სისტემაზე, მისი ყველა ასაკის მოსახლეობის განათლების ხარისხზე. „ადამიანისეულ კაპიტალში ინვესტირება ეკონომიკური ზრდის მთავარი ფაქტორია [4].

მასში განთავსებული კაპიტალი ეფექტიანი უკუგებით გამოირჩევა. ეს იმით აიხსნება, რომ განათლებული ადამიანი წარმოების აქტიური ნაწილია, რომლის გადამწყვეტილებით ხორციელდება ინვესტირება, გამოიყენება ბუნებრივი რესურსი. "იმ ქვეყანას, რომელსაც არ შეუძლია ადამიანთა ცოდნისა და უნარის განვითარება და ეკონომიკაში მათი ეფექტიანი გამოყენება, განწირულია წარუმატებლობაში" [5, გვ.3]. საბოლოო ჯამში, ადამიანისეული რესურსი და არა კაპიტალი ან ბუნებრივი სიმდიდრე, განსაზღვრავს ქვეყნის, თითოეული კომპანიის კონკურენტუნარიანობას, ეკონომიკური და სოციალური განვითარების შინაარსს. ეკონომიკის აღდგენის სისწრაფე, როგორც ნობელის პრემიის ლაურეტი თ. შულცი აღნიშნავდა, დაკავშირებულია ჯანსაღ და განათლებულ მოსახლეობასთან. განათლების წყალობით ადამიანები უფრო მწარმოებლური ხდებიან". ტრადიციული ფაქტორები (მიწა, ნედლეული,

საწარმოო კაპიტალი), ცხადია, კვლავაც უდიდეს როლს თამაშობს სახელმწიფოს განვითარებაში, მაგრამ მათ გააჩნია ჩარჩოები, განვითარების ზღვარი. **უსაზღვრო მხოლოდ ადამიანისეული კაპიტალი, მისი ცოდნა და სულიერება** [6, გვ.99-109].

გამოდის რომ მძაფრ კონკურენციის პირობებში ქვეყანამ რომ შეინარჩუნოს კონკურენტუნარიანობა და იყოს ინვესტორებისათვის მიმზიდველი, აუცილებელია შეიქმნას ინოვაციური, კრეატიული ატმოსფერო **უწყვეტი განათლების** სისტემის დასაწერად ყველა ასაკის მოსახლეობაში, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მიღებული ცოდნის მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპის კვალდაკვალ გამუდმებით განახლება, ქვეყანაში განათლების საერთო დონის ამაღლება.

ასე რომ, ნებისმიერ ქვეყანას და მ.შ. საქართველოს უპირველეს ყოვლისა, ნამდვილად სჭირდება მსოფლიო დონის განათლებით აღჭურვილი ადგილობრივი კადრები, მათ შორის ეკონომისტები. ყოველივე ეს კი უწყვეტი ეკონომიკური განათლების გარეშეც შეუძლებელია, რადგან თანამედროვე ეპოქაში ყველგან ნებისმიერი დარგში ცოდნა მეტ-ნაკლებად მორალურ მოქცევას განიცდის, რომლის დროულად განახლება-კვლავწარმოების გარეშე შეუძლებელი გახდება დასაქმების უზრუნველყოფა. ეს პრობლემა არა მარტო ეროვნული, არამედ მსოფლიო ეკონომიკის პრობლემაცაა. თუ საკითხს მომავლის თვალსაწიერით შევხედავთ, დავინახავთ, რომ მიუხედავად მშპ-ნ მიმართებით განათლების დაფინანსების მნიშვნელოვნად ზრდისა,

საქართველო საგრძნობლად ჩამორჩება ეკონომიკურად მაღალ განვითარებულ ქვეყნებს განათლების, განსაკუთრებით ხხანდაზმულთა განათლების სისტემის ორგანიზებაში. ეს იმ დროს, როცა მაგ., უწყვეტი განათლების სისტემაში ჩართულია შვედეთში ზრდასრული მოსახლეობის 62%, გერმანიაში 42% და ზოგადად წამყვან ქვეყნებში 40-50%. ეს იმაზე მეტყველებს, რომ საჭიროა ყველა ასაკის, მათ შორის წინასაპენსიო და საპენსიო ასაკის მოქალაქეების ცოდნისა და უნარების განახლება. ამის საჭიროებას ადასტურებს ამერიკელი მეცნიერის-მიჩიო კაკუს მსჯელობაც, რომელიც აღნიშნავს, რომ „მოქმედი განათლების სისტემა წარსულის სპეციალისტებს ამზადებს. ჩვენ ადამიანებს ვასწავლით იმისათვის, რათა იარონ სამსახურში, რომელიც უკვე აღარ არსებობს, აღვჭურავთ მათ ისეთი ინტელექტუალური ინსტრუმენტებით, რომლებიც უკვე დიდი ხანია მოძველდა და ეფექტურობა დაკარგა. ამიტომაც მსოფლიოში დაუსაქმებელთა ამხელა რაოდენობა“ [7].

ამრიგად, ხარისხიან უწყვეტ განათლებას ქვეყნისათვის, ნებისმიერ დარგისათვის (მ.შ. ეკონომიკის სფეროში), კომპანიისათვის, ყველა ასაკის თითოეული ადამიანისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს კონკურენტუნარიანობის შესანარჩუნებლად და სწრაფი განვითარებისათვის. იგი, ქვეყანაში მდგრადობის და მიკრო და მაკრო დონეზე სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის განვითარების რეალური ძალაა, რამაც, საბოლოოდ, 21-ე საუკუნის ყველაზე მტკიცეული პრობლემა - ათასობით ადამიანის დასაქმება უნდა უზრუნველყოს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Volles N. Lifelong learning in the EU: Changing conceptualisations, actors and policies. Studies in Higher Education. 2016;41(2):343-363;
2. The Global Competitiveness Report 2017-2018 URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR_2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017-2018.pdf;
3. <http://gbc.ge/index.php?m=home&newsid=115478&lang=geo>;
4. Theodor W. Schultz. Investment in human capital. American Economic Review 51. March 1961;
5. Frederick H. Harbison. Human Resources as The Wealth of Nations. New York: Oxford University Press, 1973.
6. Journal "Economics", #6-8, 2018 წ.;
7. Informational Analytical Agency; September 22, 2022;